

FIGURES DE CATALUNYA

ELISENDA DE MONTCADA

LA REINA, MODEL DE PIETAT, QUE ERIGI EL MONESTIR DE PEDRALBES

Quan el rei Jaume II el Just va restar vidu de la seva segona muller, Maria de Xipre, va apressar-se a enfocar un nou matrimoni. Ja el 13 d'octubre de 1322, quan tot just feia un mes de la mort d'aquella dissortada reina que no va saber o no va poder guanyar-se el cor del seu marit, es dirigia al cardenal de Túscul perquè intercedint vora el Papa Joan XXII, li obtingués una dispensa de consanguinitat en tercer o quart grau per convolar a noves núpcies. Curiosament, el rei no indicava el nom de l'elegida; però era ja N'Elisenda de Montcada, la filla d'En Pere de Montcada, senyor d'Aitona i senescal de Catalunya, i de N'Elisenda de Pinós. El monarca sembla molt enamorat de la seva futura esposa, car en les lletres relatives a aquest afer recomana sempre la rapidesa en els tràmits i no dissimula la pressa que té per arribar al desitjat connubi. Jaume II tenia aleshores cinquanta-cinc anys, i algun autor n'atribueix a ella trenta. El rei es devia sentir atret alhora per la seva bellesa i per les seves virtuts; potser no volgué, després de l'experiència del seu segon matrimoni, enfocar un casament amb alguna princesa desconeguda, que, en acabat, pogués semblar-li odiosa com li esdevingué la princesa xipriota. Ell coneixia Elisenda, sabia que físicament l'atreia, que no hi trobaria la «venusta ineptitud» que havia trobat en Maria de Xipre. ¿No arriba a dir al cardenal de Túscul, segons conta Martínez Ferrando en la seva breu biografia d'Elisenda, que actuï diligentment a fi d'evitar en la seva viduïtat qualsevol temptació carnal? D'altra banda, l'alt llinatge de la donzella triada (duia sang reial a les venes), del mateix origen que Jaume II, puix davallava d'una filla natural de Pere el Catòlic, evitava al monarca tota acusació respecte a la qualitat de la contraent. I les virtuts d'Elisenda i la pròpia respectabilitat de Jaume II la posaven a cobert de qualsevol velleïtat deguda a «temptacions temperamentals».

Varen celebrar-se les noces. La cerimònia, senzilla, va descabdellar-se a Tarragona. La novella reina, tot i que tenia a Tortosa el centre del seu dot i que al castell de l'esmentada ciutat havien residit llargues temporades les seves predecessores, les reines Blanca d'Anjou i Maria de Xipre, tria Barcelona i el seu Palau Major per residència habitual. Allí va llicar la seva vida. No tenint fills, malalt i xacrós el seu marit, Elisenda va consagrar la seva vida a ell, a les pràctiques religioses i a l'exercici de la caritat. «Elisenda —escriu Martínez Ferrando—, per les seves qualitats femenines, per la seva religiositat, va ésser el millor sedant que pogué trobar el monarca en l'amargor dels seus darrers anys; el diàleg amb la devota muller endolciria les seves hores de suplici espiritual i físic; bé pot dir-se que Elisenda de Montcada va ajudar Jaume II a ben morir».

Mentre la mort s'acostava s'establí entre els dos esposos «un mutu delit religiós». El rei feia present a la reina d'objectes de devoció i de culte, llibres piadosos, relíquies de sants que demanava al soldà d'Egipte. I quan Elisenda li va expressar el seu desig de fundar un monestir de religioses de Santa Clara als voltants de Barcelona va apressar-se a complaure-la, tot i que ja existia a Vilafranca del Penedès un monestir de clarisses fundat per la reina Blanca d'Anjou, primera muller del monarca. Només una condició va posar Jaume II, i consistí en això: que el nou monestir s'erigís a honor de la Mare de Déu. Després d'haver-se designat per al seu emplaçament el lloc de Valldaura, entre Cerdanyola i Montcada, va triar-se, amb encert i després de diverses proves sobre la salubritat del terreny, l'emplaçament actual, o sia l'indret anomenat Pedralbes, a causa de la molta pedra blanca que s'extreia d'una pedrera allí existent. Les gestions i les obres avançaren amb celeritat. Hom diria que Jaume II presentia la proximitat de la seva mort i volia que la mística il·lusió de la seva esposa esdevingués aviat realitat.

L'obra va fer-se de pressa i bé. La 1.ª pedra fou col·locada solemnement el 26 de març de 1326. Ferrer Peyró i Domènec de Granyena foren nomenats directors de les obres. I el 3 de maig de 1327 es trobaven tan avançades que ja es va poder fer la inauguració del monestir. Pocs dies després el 28 de maig, Jaume II atorgà testament on ratificava totes les donacions fetes a la reina Elisenda, entre elles la de Pedralbes amb totes les seves pertinençes. Al cap de pocs mesos, el 2 de novembre de 1327, finà el rei. La reina vídua, perpètuament endolada, es va retirar a viure vora el monestir en un palauet que es féu construir. Hi residí trenta-set anys, fins a la seva mort, totalment consagrada al seu monestir, enriquint-lo i beneficiant-lo. Nosaltres, contemplant la seva obra amb ulls terrenals, no podem estar-nos de beneir la seva constant sollicitud per la riquesa i grandesa del monestir que va permetre erigir un dels més bells monuments gòtics que existeixen i ornar-lo amb pintures dels millors pintors catalans de l'època i de tots els temps.

Per tot això, per les almoines que va distribuir entre els pobres, per la seva intercessió en pro de les causes justes, per la puresa i honestetat amb que va viure, va ésser ja en el seu temps lloada com a «il·lustre regina de Pedralbes» i un cop morta com a «sancta en paradís». Bernat Metge celebrà la seva «honestetat gran e maturitat» i deia d'ella que «fou molt graciosa e contínua intercessora tostemps per ses pobles, jamés girá los ulls a coses deshonestes, la sua almoina null temps no fo denegada als pobres».

Va morir el 19 de juliol del 1336.

La Vall, gener 1970

Pedro Corts Constants

Rebajes con Tractor y Oruga

Casa Niteta

Teléfono 38

SANTA EULALIA DE RONSANA

PANADERIA

BOLLERIA

SAN ANTONIO

de Jaime Peig

El Rieral Tel. 55

SANTA EULALIA DE RONSANA